

RELIGIE

**OVER
DWARS**
GROENLINKSE JONGEREN

THEMA-UITGAVE WINTER 2016

Lief DWARS,

Op de drempel van het nieuwe jaar denken vieren we allemaal wel iets. Een nieuw schooljaar, Sinterklaas, kerstmis, Chanoeka, oudejaarsavond; allerlei feesten die draaien om gezelligheid, samenzijn, familie, vrienden, eten, en natuurlijk religie. Want het geloof is een belangrijke pijler waarop onze samenleving is gebouwd. Zelfs als we niet meer geloven, is religie altijd nog een vormend deel van onze geschiedenis.

En dus leek het ons een goed thema voor deze OverDWARS themabundel. In deze bundel kom je zoals altijd de kwartetvraag tegen, net als verrassende opiniestukken en leerzame achtergrondverhalen. Bovendien bevat deze bundel een creatief sinterklaasgedicht, een GroenLinks-werkgroep en een verslag van kerkganger. Op die manier hopen we een nieuw licht te werpen op zaken waar velen van ons allang over denken te zijn uitgepraat.

Laat deze bundel een mooi begin vormen voor een tolerant en geïnformeerd 2017!

Groetjes,

Lynn van Calmthout

Hoofdredacteur OverDWARS

Inhoudsopgave

GroenLinks: Bijbelser dan de SGP?	3	Opiniestuk van Noortje Blokhuis
De strijd tegen een gevaarlijke religie	6	Satire van Hessel Hoekstra
Rechtsextremisme en religie	7	Opiniestuk van Iris Nibbering
Een kijkje in de islam	9	Achtergrond door Fatih Hijnen
God	11	Cartoon Arf
Religie en linkse politiek	12	Opiniestuk van Ruard Ganzevoort
Pastafarianisme: Mijn onbegrepen geloof	13	Achtergrond door Bas Geboers
De religiekwartetvraag	16	Vierdubbel interview
Geloof je, of ben je alleen religieus?	19	Beschouwing van Hessel Hoekstra
De Linker Wang houdt het gesprek gaande	20	Achtergrond door De Linker Wang
Sint, de katholieke vriend	23	Gedicht van Lynn van Calmthout
Een pleidooi voor spiritueel onderwijs	24	Opiniestuk van Simon van Eeden
Wat moet ik toch met religie?	26	Beschouwing van Sjors van Broekhuizen
De dag van de stilte	29	Harm Bult bezoekt de Remonstrantenkerk

GroenLinks: Bijbelser dan de SGP?

*Sinds ik politiek actief werd, heb ik van veel mensen vragen gehad over de combinatie van GroenLinkse politiek en mijn studie: theologie. De meesten van hen waren verbaasd dat ik na mijn christelijke opvoeding nu mijn heil zocht bij GroenLinks. Dat kwam van binnen, maar vooral ook van buiten de partij. Het zijn met name de 'christenfundis' die mijn zet totaal niet begrijpen. Nog steeds gebeurt het dat SGPJ'ers het maar vreemd vinden dat ik er zulke linkse en progressieve idealen op nahoud. Vaak is mijn verhaal dan: ik heb me losgemaakt van mijn christelijke opvoeding en een radicale omdraai gemaakt. En dat klopt voor een groot deel. Ik herken me niet meer in veel van de dogma's waarmee ik ben grootgebracht en mijn strijd voor vrijheid en gelijkheid komt niet helemaal uit de lucht vallen. Maar toch lijkt dit me een goede plek om nog eens extra te benadrukken: linkse politiek en religie hoeven elkaar helemaal niet te bijten! Daarom daag ik jullie, lieve lezers, vandaag uit om mee te denken over deze stelling: **Het verkiezingsprogramma van GroenLinks is meer door de Bijbel geïnspireerd dan dat van de SGP.***

Ik weet niet wie ik hiermee kwader maak: GroenLinkers of SGPers (ik hoop natuurlijk dat laatste), maar ik geloof oprecht dat hier een kern van waarheid in zit. En als bijbelwetenschapper mag je zulke dingen beweren. De Nederlandse cultuur is namelijk door-en-door gekerstend. Doordat christendom zo lang de norm is geweest, zie je overal in onze samenleving sociaal beleid dat door de Bijbel geïnspireerd is. Ook als je niet actief met religie bezig bent, ben je er op een of andere manier door beïnvloed. Ik noem een paar voorbeelden uit het conceptprogramma.

'We verminderen inkomensongelijkheid'

In het Oude Israël was er de briljante wet dat ieder zevende jaar alle schulden moesten worden kwijtgescholden. Op die manier bestond er geen 'oud geld' of een groeiend gat tussen rijk en arm. Iedere zeven jaar mocht je weer helemaal opnieuw beginnen. Zo kon er geen fundamentele inkomensongelijkheid ontstaan.

'We geven elk kind een gelijke kans'

Veel verhalen in de bijbel gaan over het jongste kind dat door de ouders over het hoofd wordt gezien. Aartsvader Jakob is jonger dan zijn tweelingbroer Esau, en heeft daarom sinds zijn geboorte minder kansen in het leven. Jozef is een van de jongste zonen in een gezin van 13 (!) kinderen. Koning David was de jongste en de kleinste thuis. Alledrie worden ze uitgekozen om iets groots te doen. Ze worden namelijk beoordeeld op hun individuele potenties en karakter in plaats van de plek van hun wieg.

'We zorgen voor elkaar'

Het Oude Testament staat vól met sociale vangnetten. Sowieso was het in de cultuur van het Oude Israël heel gebruikelijk om voor je ouders te zorgen als die oud werden. Een mooi voorbeeld vind ik het verhaal van Ruth, die weduwe wordt maar wel bij haar schoonmoeder blijft en voor haar zorgt.

>

'We bestrijden discriminatie'

In het Nieuwe Testament is er een verhaal van Jezus die met een Samaritaanse vrouw in gesprek gaat. Dat is op tenminste twee niveau's heel bijzonder: een man die met een vrouw praat, en een Israëliet die met een Samaritaan praat. De Samaritanen hadden toentertijd het imago dat Wilders Marokkanen op dit moment probeert te geven.

'We vangen vluchtelingen op'

Het volk Israël slaat op een gegeven moment op de vlucht uit Egypte, waar ze als slaven moesten werken. Ze komen dan aan in Kanaän, waar ze in feite vluchtelingen zijn. Omdat dit verhaal

zo vers in het geheugen ligt, wordt het gebruikt als argument om ook andere vluchtelingen goed te behandelen: 'We were strangers once, too!' luidt het bekende bijbelcitaat van Obama.

'We kiezen voor natuur en landschap'

Eén van mijn favoriete groene bijbelverzen is een regel in de oorlogsvoering: als je een oorlog begint, laat dan de bomen in dat gebied met rust. 'Is een boom soms een mens, dat u tegen hem moet strijden?' Het doet me altijd denken aan The Two Towers, waarin de Enten zich tegen Saruman keren als ze zien dat hij bomen gebruikt om nieuwe orks te creëren. [Disclaimer: ik ben nog altijd pacifist.]

'Behandel dieren respectvol'

Er zijn regels voor boeren en de manier waarop ze hun dieren moeten behandelen. Zo hebben koeien recht op rust en moeten Israëlieten de (moeder)vogels met rust laten als ze eieren oogsten.

'Bevorder veiligheid&rechtsbescherming'

In het Nieuwe Testament komen een paar zwarte-kousen-leiders met een overspelige vrouw bij Jezus. Ze willen dat hij haar veroordeelt. Maar Jezus past een prachtig staaltje rechtsbescherming toe: de vrouw heeft recht op een eerlijk proces, en daar is tenminste de betrokken man voor nodig.

'We zorgen voor meer zeggenschap'

Mozes, de leider van Israël, krijgt op een gegeven moment een waardevol advies van zijn schoonvader: je moet niet alles zelf willen besturen. Zijn schoonvader denkt voor hem een pyramide-systeem van inspraak uit. Dat is voor Mozes veel behapbaarder, maar geeft bovendien veel meer mensen inspraak in de besluitvorming van het volk.

En verder

Zorg en sociale zekerheid zijn een rode lijn in het Oude Testament. Veel wetten die wij nu als vrouwonvriendelijk zien (zoals polygamie), waren juist bedoeld om vrouwen te beschermen: een man mocht alleen met een vrouw naar bed als hij haar vervolgens levenslang zou onderhouden en beschermen.

Ben ik nu selectief? Natuurlijk. Ik kies de verhalen die ik mooi vind en die in mijn

straatje passen uit. Er worden ook heel wat dieren én mensen geslacht in de Bijbel. Maar ik vind het zo jammer dat de Bijbel en het christendom, zeker in de politiek, steeds weer worden geclaimd door de mensen die met hun vingertje wijzen, de mensen die een strenger in plaats van een humaner beleid willen. Dat is namelijk net zo goed selectief. Een sociaal, links, progressief beleid is ons nét zo goed overgeleverd vanuit het christendom als die strenge regels.

Vorig jaar liep ik mee met de Climate Miles, een wandeling van Utrecht naar Parijs, waar toen de COP plaatsvond. Onderweg werd ik gevolgd door een cameraploeg en dat resulteerde in de documentaire De Pelgrim (en in de bescheiden uitspraak: "Ik ben Noortje, bekend van tv"). In die documentaire sprak ik me uit over precies dit spanningsveld. Nu, een jaar later, zie ik dat spanningsveld niet zo erg meer. Ik weiger religie over te laten aan rechtse politiek. Ik weiger de Bijbel op te geven als boek met inspirerende verhalen, alleen maar omdat anderen ermee aan de haal gaan. En ik erken dat ik gekerstend ben, meer nog misschien dan het gemiddelde DWARS-lid. En dat dat mij helpt om in een eerlijke, groene en vrije wereld te geloven. Geloof ik in God? Die vraag moet ik helaas onbeantwoord laten. Geloof ik in de kracht van de hoop, het optimisme en het toekomstperspectief dat door veel religies geboden wordt? Absoluut. Jullie toch ook?

Strijd tegen een gevaarlijke religie

Het is 2067. In een schommelstoel zit een oude man naar het nieuws te luisteren. Spanningen tussen religieuze groeperingen. Op het tapijt voor hem zit een klein meisje te spelen. De oude man zegt: "Wist je dat ik ooit deel heb uitgemaakt van een religieuze oorlog? Ik heb met succes tegen een gevaarlijke geloofsovertuiging gestreden." Het meisje kijkt op. "Nee opa. Wat voor religie was dat dan?" "Ik zal je vertellen wat voor gevaarlijke religie dat was," antwoordt de man.

"De religie was groots op deze aardbol. Bijna iedereen hing het aan. Deze aanhangers werden geleid door machtige mensen. Het waren vooral middelbare en oudere mannen in traditioneel zwarte kostuums. De leiders boden hoop, vonden de aanhangers. De leiders deden alsof ze het beste met hun volgers voor hadden, maar het ging ze vooral om zelfverrijking.

"Deze religie kende gevaarlijke rituelen. In november en december kwamen er duizenden mensen bijeen om al hun geld weg te geven aan hun religie. Op het eerste gezicht voelden ze zich dan goed, maar ze schoten er niets mee op. De leiders zijn de enigen die er beter van worden. En het geluk dat de aanhangers eraan overhielden? Helemaal niets.

"Deze religie was het enige waar men nog aan kon denken. Tegenstanders werd het moeilijk gemaakt. Wie niet meedeed, hoorde niet bij de maatschappij. De religie kende bepaalde waarden en deze waarden waren overal in de maatschappij te vinden. Op plekken waar het niet hoorde. In het bedrijfsleven, de gezondheidszorg, het openbaar vervoer en zelfs het onderwijs. De publieke en private sectoren zaten er vol mee.

"Gelukkig hebben de tegenstanders – mijn bondgenoten en ik – deze religie uitgeroeid. We zijn een eigen beweging begonnen. Een beweging die zo sterk was dat we alle gelovigen naar onze kant

wisten te trekken. We hebben hen laten zien dat het anders kan. Dat Nederland kan veranderen. Steeds meer mensen vielen van hun oude geloof af, en zonder hen waren de leiders machteloos. Zo hebben wij Nederland veranderd en deze gevaarlijke religie bestreden."

"Maar opa Jesse, hoe heette dit gevaarlijke geloof dan?" vraagt de kleindochter. De oude man moet glimlachen en antwoordt met één enkel woord: "Economisme".

Rechtsextremisme en religie

Religie in de politiek kennen we in Nederland allemaal van het CDA, de ChristenUnie en de SGP. Van christelijke partijen is te verwachten dat deze partijen religie de kamer inbrengen. De ene partij doet dit met de Bijbel in de hand, de ander met de geboden in het achterhoofd. De SGP, als oudste van de huidige politieke partijen, bestaat zelfs al sinds 1918. Maar niet enkel religieuze partijen zorgen voor een religieuze klinkslag in de politiek. Ook de Partij voor de Vrijheid is doordrongen van religie. Op welke manier is de PVV dan zo vol van religie?

De PVV wil dat artikel 1 van de grondwet zal gaan bevatten 'dat onze samenleving is gebaseerd op de joods-christelijke traditie en het humanisme.' Daarbij dienen de Kerk en staat gescheiden te zijn. Hiermee refereert de PVV naar de religieuze basis van een land. Daarmee zegt de PVV vooral ook welke basis een land niet heeft: met een nadruk op een bepaalde traditie als basis voor onze samenleving worden anderen buiten deze samenleving gesloten. Volgens religiewetenschapper Ernst van den Hemel gebruikt de PVV bewust de joods-christelijke traditie ter segregatie van andere religies en culturen. In de retoriek van de PVV tegen de Islam komt deze traditie vaak naar voren: "Onze" waarden en normen hebben een joods-christelijke basis en dit zou daarmee in contrast met de Islam staan. De islam zou nooit een onderdeel van de "Nederlandse cultuur" zijn geweest.

De joods-christelijke traditie tegenover die van de islam draagt echter een contradictie. Dat het katholicisme en het jodendom ook niet altijd evenveel zijn gerespecteerd in Nederland blijft namelijk onbeschouwd. Zo spreekt historicus en religiewetenschapper Frank van Vree over een verdraaiing van de geschiedenis. 'De samenleving van joden en christenen was er één van sociale en politieke uitsluiting – en de joods-christelijke traditie: dat is er een van bloed en as.'

Het gebrek aan beschouwing geldt ook voor Indonesië, het land met de grootste islamitische bevolking en lang door Nederland gekoloniseerd. 'Als populistische partijen het over de joods-christelijke traditie hebben', zegt Van den Hemel, 'hebben ze het over autochtone, blanke, christelijke geschiedenis.' Hij noemt de contradictie in de vage rol van het jodendom en het christendom. Alleen al de verschillende vormen van het christendom brengt verwarring. Socioloog Jan Willem Duyvendak (broer van Wijnand) zegt dat 'Waar Wilders het doet voorkomen of er werelden van verschil zijn tussen Henk en Ingrid enerzijds en "moslims" dan wel "Marokkanen" anderzijds lijken beide groepen juist sterk op elkaar.' Een van de overeenkomsten die Duyvendak noemt is dat beide er traditionelere opvattingen op kunnen na laten.

Het onderscheid dat de PVV maakt tussen de islam en andere religieuze stromingen is niet de enige contradictie. Zo wordt er vaak naar veel zogenaamd Nederlandse waarden en normen verwezen. Maar die waarden en normen komen zeker niet uit deze joods-christelijke traditie, zoals rechten voor de LGBTQ+ gemeenschap. Dit wordt minder getolereerd zowel binnen bijvoorbeeld de christelijke gemeenschap als de islamitische gemeenschap. Opvallend is dat uit onderzoek van Lisette Kuyper en Saskia Keuzenkamp (2013) is gebleken dat buiten de niet-religieuze >

partijen de homovriendelijkheid onder PVV-stemmers zelfs het laagst is.' Wat dat betreft is er onder hen toch nog wat van die traditie over.

Waarom komen dan alsnog de zogenaamde Nederlandse normen en waarden vooral op het bordje van de joods-christelijke traditie? Ernst van den Hemel zegt dat de traditie veel meer een "Westerse" culturele identiteit is gaan betekenen. De traditie die de PVV noemt is er dan geen van religie, maar één van cultuurpolitiek. Een van uitsluiting van wie niet onder de noemer valt van het beeld van iemand met joods- of christelijke achtergrond. PVV'er Martin Bosma zegt dat onder andere 'tolerantie en scheiding tussen kerk en staat' gerelateerd zijn aan het christendom. Dit betekent volgens Van den Hemel dat om "onze" seculiere identiteit te behouden,

we moeten teruggrijpen 'op de bron die dit allemaal mogelijk heeft gemaakt.' De joods-christelijke traditie zou "onze" seculiere identiteit dus beschermen. Maar ondertussen heeft dit juist als gevolg dat de identiteit van "de ander" niet wordt getolereerd.

Het is niet dat een land geen religieuze traditie kan hebben. Ook niet dat religie geen invloed heeft op gedeelde normen en waarden in een land. Maar de "Nederlandse normen en waarden" die niet zouden terugkomen in de islam, komen ook niet per se terug in het jodendom of het christendom. Met een joods-christelijke traditie het seculiere van Nederland te willen beschermen is behoorlijk vreemd. Dus ik zou zeggen: Beste PVV, als je dat seculiere wilt behouden, argumenteer dan niet aan de hand van een religieuze traditie.

Een kijkje in de islam

“Het is een deel van mijn identiteit, ik ben moslim en dat voelt goed voor mij.” Fatih biedt een kijkje in de Islam en zijn ervaringen met het geloof.

Op jonge leeftijd raakte ik geïnteresseerd in de islam. Want waar geloofde ik nou eigenlijk in?

Respect is heel belangrijk in de islamitische cultuur. Invaliden of bejaarden hoor je te helpen, want deze mensen kunnen iets niet wat jij wel kunt. Het voelde goed om dat te doen, want ik zag mensen glimlachen. Het liefst hoor je iedereen te helpen, vertelde de imam mij. Solidariteit, respect, liefde, tolerantie en behulpzaamheid staan centraal in de islam.

Helaas hebben sommige mensen een slecht gevoel bij de islam. Vaak vraag ik me dan af: waarom praat je niet met moslims? Loop een moskee in en stel gerust je vragen, of kom gewoon langs bij mij, of stuur me een tweet. En lees dit artikel: dat is in elk geval een begin.

Elke moslim heeft zijn verplichtingen. Ten eerste wordt ons verteld dat we ons moeten houden aan de vijf zuilen van de islam, namelijk:

- 🕋 Geloofsgetuigenis aan Allah
- 🕋 Gebed
- 🕋 Armenbelasting
- 🕋 Vasten
- 🕋 Bedevaart naar Mekka*

*“Moet dat dan?” Nee. Als je ziek bent of niet zoveel geld hebt, is daar respect voor en dan hoeft dat niet. Als ik naar Mekka ga, dan doe ik dat pas als ik genoeg geld heb en voor mezelf kan zorgen. Dit geldt trouwens ook voor de andere verplichtingen.

De islam laat man en vrouw gelijk zijn. Helaas hebben sommige mensen een verkeerd beeld. Dat de islam vrouwen onderdrukt en dat moslims homo's haten. Dit is fout.

De islam vertelt namelijk dat je voor je vrouw en kinderen moet kunnen zorgen. Dit is heel belangrijk, omdat we in de islam behulpzaam zijn tegenover elkaar. Ook bijvoorbeeld als het gaat over homoseksuelen: we haten ze niet. Het wordt dan wel niet altijd geaccepteerd in het geloof, maar haat en geweld worden zeker niet getolereerd. Je bent juist tolerant tegenover andersdenkenden of mensen met een ander geloof. Dat vind ik zo bijzonder en prettig aan de islam.

Hoe beleef ik de islam in het dagelijks leven?

Elke ochtend bedank ik god. Het is weer een nieuwe dag met nieuwe kansen. Ik kan me morgen of overmorgen weer bewijzen. Ik kan mezelf ontwikkelen en als ik een fout maak, probeer ik die recht te zetten of ervan te leren om het de volgende keer anders te doen.

Al van jongs af aan vind ik het leuk om met mensen te praten die ik niet ken. Glimlachen naar vreemden of juist een gesprek aanknopen, of een niezende persoon gezondheid wensen; natuurlijk hoef je niet per se moslim te zijn om dit te doen, maar we leren dit soort dingen dus in een moskee. Respectvol omgaan met je medemens. Ik bid helaas niet vijf keer per dag, maar dat wil ik zeker gaan doen als >

GOD

Arf

Religie en linkse politiek

Zo af en toe krijg ik de vraag of ik niet een grote spanning voel tussen mijn religieuze betrokkenheid en mijn linkse politiek. Ik heb dan natuurlijk de neiging om te antwoorden dat het me veel ingewikkelder lijkt om religieus en rechts te zijn. Voor mij hebben de belangrijkste religieuze kernwaarden direct te maken met een groene en linkse politiek: sociale rechtvaardigheid (ook internationaal), een open tolerante samenleving en – niet te vergeten – een omgang met de natuur waarin respect en balans voorop staan. Ik kan probleemloos uitleggen dat je daarmee bij een linkse partij uitkomt, maar ik zou er niet zo makkelijk een rechts stemadvies van kunnen maken.

Maar ik kan mijn neiging bedwingen want ik snap de vraag wel. Er is namelijk om te beginnen ook lange traditie waarin religieuze betrokkenheid juist wordt verbonden met conservatieve politieke keuzes – en dan ‘conservatief’ als politieke filosofie. Dat wil zeggen dat men ernaar streeft om het goede te beschermen dat we van onze voorouders hebben geërfd. Mij is dat te veel bescherming van de status quo en van de mensen die het al goed hebben ten koste van de kwetsbaren en de toekomst, maar het is een respectabele traditie.

Ik snap de vraag echter vooral omdat er in de linkse politieke geschiedenis altijd een wat gespannen relatie met religie is geweest. Enerzijds zijn er veel voorbeelden van mensen die zich vanuit hun religieuze inspiratie actief inzetten voor linkse politiek. In de strijd voor mensenrechten, natuur en milieu, tolerantie en gelijke rechten voor mensen met minder voorrechten kom je tal van religieuze mensen tegen. Misschien lopen ze niet te koop met hun religieuze voorkeur, maar als je even doorvraagt, krijg je het te horen.

Anderzijds heeft links zich altijd kritisch opgesteld tegen religieuze instituten. Er is een lange geschiedenis van argwaan tegen

de religieuze macht. Die werd namelijk gebruikt om mensen klein te houden, om hun ontwikkeling en emancipatie tegen te werken en om de machthebbers aan de macht te houden. En tegen die onderdrukkende kant van religie heeft links zich altijd verzet.

Ik voel me erg thuis bij die spanning: alle ruimte voor de religieuze inspiratie, maar voluit kritisch op de religieuze macht. Dat betekent dat je niet moeilijk doet over mensen die bijvoorbeeld aan hun kleding laten merken dat ze religieus zijn. Het betekent ook dat je wel protesteert als geloofsgemeenschappen de leefruimte van vrouwen, seksuele minderheden, of andersgelovigen inperken.

Ik ga juist als linkse politicus met religieuze wortels graag respectvol in gesprek met mensen over hun religieuze dromen, hun visioenen van een betere wereld, hun verlangen naar het goede leven voor iedereen. En ik ga even graag de strijd met hen aan als die visioenen ertoe leiden dat anderen in hun dromen beperkt worden. Nee, ik voel geen spanning tussen mijn religieuze betrokkenheid en mijn linkse politiek. Ik voel eerder een spanning tussen religieuze inspiratie en religieuze macht.

Pastafarianisme

De meeste mensen in Nederland hebben wel enige kennis van het Christendom en de Islam. De kennis over bijvoorbeeld het Hindoeïsme is vaak al veel beperkter. Maar er zijn nog veel meer verschillende religies. Ook in Nederland. Over deze religies weet men vaak nog veel minder. Denk bijvoorbeeld aan Scientology, Mormonisme en Sikhisme. Ikzelf ben aanhanger van het Pastafarianisme, de Kerk van het Vliegend Spaghettimonster. Men noemt ons ook wel Pastafari. Net als over veel andere religies bestaan ook over mijn religie heel veel misverstanden. En dat is jammer.

RAMEN!

Allereerst even wat achtergrond. Pastafarianisme ontstond in de Verenigde Staten, toen onze profeet, Bobby Henderson, in 2005 het bestaan van het Vliegend Spaghettimonster voor het eerst beschreef in een brief aan de Kansas State Board of Education. In 2006 verscheen vervolgens ons heilige geschrift: het Evangelie van het Vliegend Spaghettimonster.

Wat geloven Pastafari?

In ons evangelie staat beschreven dat het heelal is geschapen door een Vliegend Spaghettimonster. Tevens schiep Hij alle

wezens op aarde middels Unintelligent Design, wat het bestaan van wezens zoals het vogelbekdier kan verklaren. Het evangelie stelt dat piraten heilig zijn. Dit verklaart waarom de temperatuur op aarde sterk is gaan stijgen rond het jaar 1800, op hetzelfde moment dat het aantal piraten sterk begon af te nemen.

Het vergiet is een heilig object en kan op het hoofd worden gedragen om het Vliegend Spaghettimonster te eren. De belangrijkste leefregels voor Pastafari zijn de acht 'liever nietjes'. Deze werden op stenen tabletten overhandigd aan piratenkapitein Mosey.

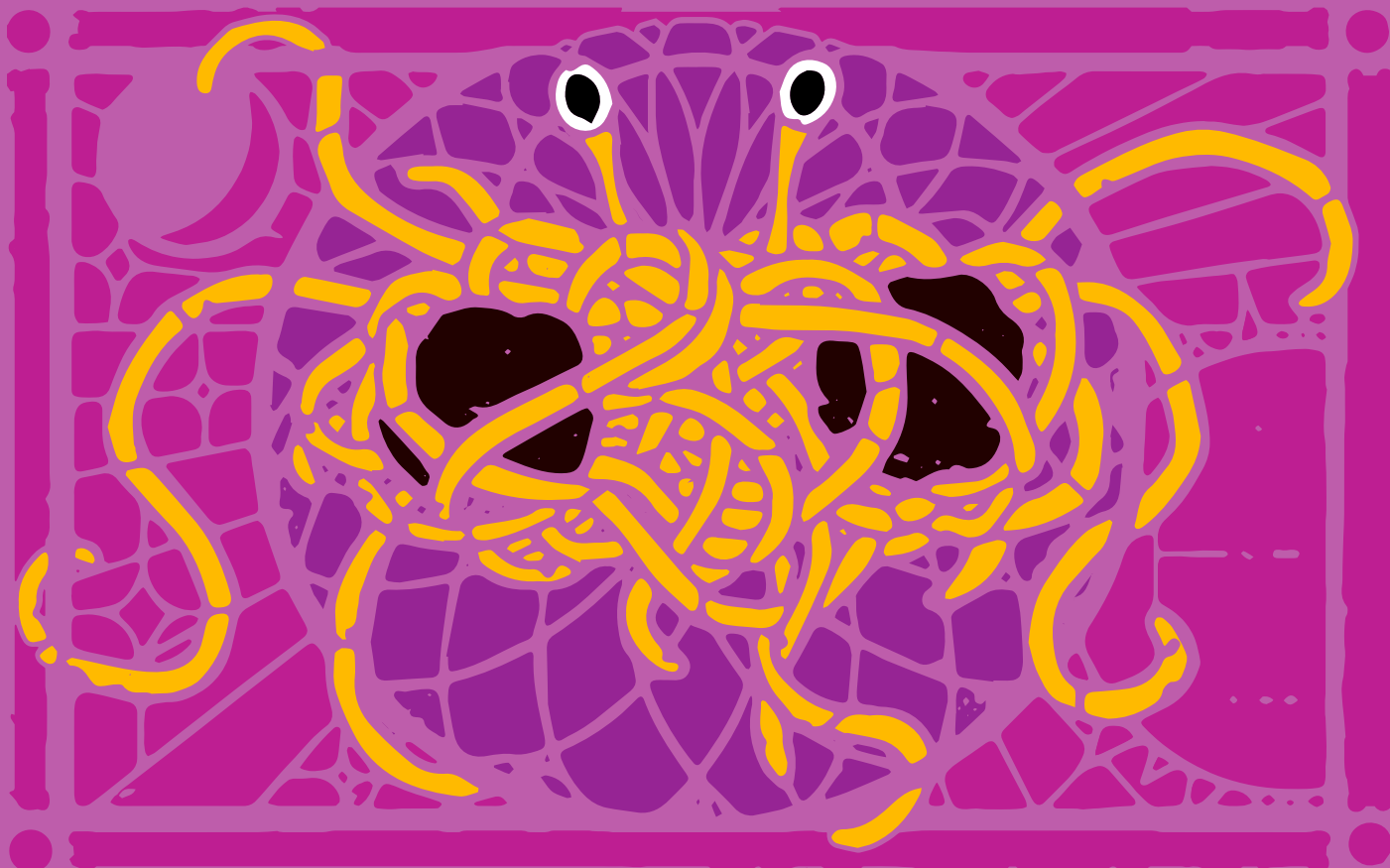
Soms vragen mensen van andere religies mij of ik echt in het bestaan van het Vliegend Spaghettimonster geloof. Want de verhalen uit het evangelie zijn toch helemaal niet geloofwaardig? Zelf zie ik dit heel anders. Christelijke en Islamitische bronnen beschrijven onder andere hoe een man de zee splijt, hoe een vrouw plotseling in een zoutpilaar verandert, hoe de zon en maan stil blijven staan aan de hemel, en hoe een profeet opstaat uit de dood. Zijn hiermee vergeleken de ideeën uit het Evangelie van het Vliegend Spaghettimonster echt zo ongeloofwaardig?

Tenslotte mag het gezegd worden dat lang niet alle Pastafari de verhalen uit het

evangelie letterlijk opvatten. Vaak worden de verhalen ook als metaforen gezien, net als bij veel andere religies.

Pastafarianisme en links progressieve politiek

Toch onderscheidt de Kerk van het Vliegend Spaghettimonster zich ook van andere religies. Veel religies hebben namelijk een zeker spanningsveld met links progressieve politiek. Maar voor het Pastafarianisme is dit niet het geval. Zo beschrijven de acht 'liever nietjes' onder andere dat het prima is als mensen niet in het Vliegend Spaghettimonster geloven en dat 'andersgelovenden' niet overtuigd >

hoeven te worden van Zijn bestaan.

Daarnaast wordt gesteld dat mensen nooit onderdrukt of veroordeeld mogen worden uit naam van het Pastafarianisme en dat geld beter besteed kan worden aan bestrijding van armoede en ziekte dan aan het bouwen van gebedshuizen voor het Vliegend Spaghettimonster. Ook beschrijft het evangelie verschillende manieren waarop klimaatverandering moet worden bestreden. Een voorbeeld hiervan is dat meer mensen piratenkleding moeten gaan dragen. Voor mij vullen het Pastafarianisme en links progressieve politiek elkaar daarom uitstekend aan.

Erkenning

Ondanks het feit dat het Pastafarianisme een erg vredelievende religie is, wordt ze toch vaak nog niet volledig serieus genomen door mensen uit andere geloofsstromingen. Waarom dit precies het geval is, is voor ons Pastafari niet geheel duidelijk. Het Pastafarianisme heeft namelijk veel gelijkenissen met andere religies.

Naast het hebben van een eigen profeet en een heilig geschrift heeft de Kerk van het Vliegend Spaghettimonster inmiddels duizenden leden, een eigen gebedshuis en worden er sinds kort ook pastafarische bruiloften georganiseerd. In veel opzichten is de Kerk van het Vliegend Spaghettimonster dus een echte religie. De Kamer van Koophandel erkent dit en sinds januari 2016 is de Kerk van Vliegend Spaghettimonster officieel erkend als kerkgenootschap in Nederland.

Toch worden Pastafari nog niet altijd gelijk behandeld. Zo besloot een rechter enkele maanden geleden dat Pastafari

geen vergiet op hun hoofd mogen dragen op officiële pasfoto's voor identiteitsbewijzen. En dat terwijl de religieuze hoofdbedekking van moslima's en joden wél wordt geaccepteerd.

Er lijkt dus nog een lange weg te gaan voordat de Kerk van het Vliegend Spaghettimonster volledig begrepen wordt en als volwaardige religie geaccepteerd wordt. En daar zetten wij Pastafari ons dan ook volledig voor in. Uiteraard op de vredelievende manier die onze Kerk kenmerkt.

De religiekwartetvraag

Religie: voor iedereen anders, en toch voor ons allemaal herkenbaar. OverDWARNS ondervroeg voor de religiekwartetvraag een christen, een moslim, twee joden en een atheïst over hun ervaringen met het geloof.

Christen

Heleen Baksteen
Christen

Waar geloof jij in?

Ik ben christen. Ik geloof dat er meer is tussen hemel en aarde: ik geloof in een God van liefde en trouw. In een God die zoveel van mij houdt, dat Hij, ongeacht wat ik allemaal uitspook, mij waard vond om voor te sterven. Ik geloof dat Jezus Christus als Zoon van God, die nooit iets verkeerd heeft gedaan, het perfecte offer is geweest door voor mij sterven. Door dat te doen heeft Hij de schuld gedragen die ik op mezelf had gelegd door alles wat ik verkeerd doe. Hierdoor hoef ik me nu nooit meer schuldig te voelen of bang te zijn om iets verkeerd te doen, maar kan ik met opgeheven hoofd door het leven wandelen.

Ik geloof in een God die oneindig veel groter is en veel meer kan doen dat ik ooit kan begrijpen. Een God die voorspellingen laat uitkomen en die ziekten en pijn geneest. Tegelijkertijd is Hij een God die altijd dichtbij is, me nooit alleen laat of de rug toekent, voor me zorgt en een persoonlijke relatie met me wil hebben. Ik geloof dat de Bijbel is geschreven door mensen die geïnspireerd waren door God, en dat daardoor alles wat erin staat waar is, al dan niet letterlijk of figuurlijk.

Wat betekent religie voor jou?

Aan de ene kant is religie dat wat betekenis geeft aan het leven. Uiteindelijk zoekt iedereen daar in meer of mindere mate naar. Voor mij persoonlijk is mijn geloof datgene wat mij een algehele diepe rust, vreugde en hoop voor de toekomst geeft. Het helpt me om een correct zelfbeeld te krijgen, dat niet gebaseerd is op wat de maatschappij vindt, en om op dezelfde manier het beste in de ander te zien.

Tegelijkertijd wil ik mezelf niet in een bepaald religieus hokje plaatsen. Als ik de term 'christen' noem, krijg ik vaak meteen alle vooroordelen die er over christenen zijn over me heen: 'Je moet elke zondag naar de kerk en je mag geen seks voor het huwelijk', etcetera. Dit is namelijk totaal niet waar 'christen zijn' over gaat. Zonder te zeggen of ik het hier al dan niet mee eens ben, zijn dit hooguit keuzes die een gevolg zijn van een levensovertuiging die voortvloeit uit bovenstaande.

Eigenlijk vind ik de term religie verschrikkelijk. Misschien omdat het zo dicht bij 'religieus zijn' ligt en ik dat associeer met allerlei regeltjes volgen. Ik geloof juist dat ik niet van alles moet, maar vrij ben van alles. Dat ik zelf mijn eigen keuzes mag maken en niet bang hoef te zijn om iets verkeerd te doen.

Wat zijn volgens jou de goede en slechte effecten van geloof/religie?

Eigenlijk is dit een gekke vraag. Geloof is niet een kwestie van voors en tegens tegen elkaar afwegen en dan maar kiezen wat het leukst klinkt. Voor mij is wat ik geloof niet een 'ik denk dat' of een 'ik hoop', maar een levensovertuiging. Ik ben ervan overtuigd dat het waar is, ik weet het zeker. Ik heb zelf ervaren dat bij het noemen van Jezus' naam een chronische pijn in mijn rug plotseling verdween. Dan is het moeilijk om nog te twijfelen.

Als ik dan toch goede en slechte dingen moet noemen: een enorm goed en mooi iets aan geloof, is dat het verbreedert. Als ik een andere christen tegenkom, hebben we meteen iets gemeen wat veel dieper gaat dan dat we allebei misschien dezelfde muzieksmaak hebben. Zonder het per se over alle uiterlijke vormen eens te zijn, kan ik me meteen thuis voelen bij de ander, omdat we op dezelfde manier de wereld in kijken. Een nadeel is, dat ik als gelovige eigenlijk altijd in de minderheid ben, waardoor ik me bijna altijd moet verdedigen, omdat ik 'anders' ben.

Moslim

Zaheer Kahn
Moslim

Waar geloof jij in?

Ik ben moslim. Er zijn vele stromingen in de islam en één daarvan is de Ahmadiyya Moslim Gemeenschap. Deze stroming onderscheidt zich op een aantal punten van andere stromingen, maar de belangrijkste is dat wij anti-oorlog zijn en veel aandacht besteden aan tolerantie.

Wat betekent religie voor jou?

Bijna iedereen heeft wel zijn eigen levensfilosofie, een manier waarop volgens hen geleefd moet worden. Voor mij is dit de islam. Naast een manier van leven geeft religie ook een doel. Ik hoor van mensen dat ze soms een leegte voelen in hun leven. Ze doen waar ze zin in hebben, maar uiteindelijk is er toch een gevoel dat er iets ontbreekt, maar ze weten vaak niet wat. Ik kwam tot de conclusie dat die leegte de natuurlijke behoefte aan religie is.

Wat zijn volgens jou de goede en slechte effecten van geloof/religie?

De goede effecten van religie zie je voornamelijk in het opbouwen van morele waarden. Een belangrijk punt in de islam is bijvoorbeeld het zorgen voor je ouders. In het westen zie je tegenwoordig vaak dat ouders verwaarloosd worden. Ze worden in een verzorgingstehuis gedumpt en misschien een keer per jaar bezocht als ze mazzel hebben. Gelukkig wordt dit steeds minder door de duurder wordende zorg. Een ander punt is bijvoorbeeld eerlijkheid. Leugens worden vaak gebagatelliseerd en maken deel uit van ons dagelijks leven. Religie helpt heel erg tegen dat soort dingen. De slechte effecten van religie zijn niet zozeer inherent aan religie vind ik, maar ligt meer aan de mensen. Dingen als extremisme zijn een probleem voor iedereen. Ook misbruik voor politieke doeleinden komt vaak voor tegenwoordig.

Atheïst

Lianne van 't Riet
Atheïst

Waar geloof jij in?

Ik persoonlijk geloof niet in een religie. Ik ben ook nooit religieus opgevoed. Wel is mijn familie gedeeltelijk katholiek, onder andere mijn opa. Hier kan ik dan ook leuke gesprekken met hem over hebben. Waar ik wel in geloof, kan ik moeilijk antwoord op geven. Misschien moet ik daar nog achter komen, maar op dit moment geloof ik in niets.

Wat betekent religie voor jou?

Voor mij persoonlijk heeft religie geen betekenis, want ik ben zelf niet religieus. Voor mij betekent de vrijheid van religie wel veel. Ik vind het een fundamenteel recht van alle mensen om de geloofsovertuiging te kunnen hebben die zij willen en waar zij gelukkig van worden. Geloof is voor veel mensen een onderdeel van hun identiteit en dit zou hen nooit ontnomen mogen worden.

Wat zijn volgens jou de goede en slechte effecten van geloof/religie?

De goede effecten van religie vind ik dat het mensen met elkaar kan verbinden. Wat ik een slecht effect vind van religie, is dat er mensen uit naam van een religie vreselijke dingen doen. Dit geeft de religie een slechte naam die het niet verdient.

Joden

Tal Shasha & Sarai Keestra

Waar geloof jij in?

Tal Shasha – Moeilijke vraag, dat ligt eraan wat je bedoelt. Voor mij is namelijk het concept geloof en religie als jood meer de verbintenis tussen de personen. Want als jood ben je geboren; het is niet dat ik gedoopt ben, ik ben gewoon joods omdat mijn moeder joods was. Ik voel me meer een deel van een bevolkingsgroep dan dat ik echt ergens in geloof.

Sarai Keestra – Ik geloof in helemaal niks, ik geloof niet dat er een God bestaat. Maar ik noem mezelf wel altijd met trots een joods atheïst, wat misschien heel erg tegenstrijdig klinkt. Het gaat meer om culturele tradities en rituele handelingen die ook al duizenden jaren geleden door onze voorouders werden uitgevoerd, wat voor mij het jodendom bijzonder maakt. Mijn ouders zijn allebei opnieuw naar het jodendom bekeerd, niet omdat ze in God geloofden, maar omdat ze op zoek waren naar die tradities die hun families zijn kwijtgeraakt vanwege de Tweede Wereldoorlog. Dat hebben ze ook aan mij doorgegeven.

Wat betekent religie voor jou?

Tal – Ik ben er trots op dat ik joods ben, omdat ik verbonden ben met zo'n grote groep prachtige mensen die zich ook allemaal jood kunnen noemen. Alle rituelen die wij hebben – alle feestdagen en bijeenkomsten in de synagoge – vormen voor mij meer een soort verbintenis met die groep. En het mooie daarvan vind ik dat die verbintenis overal doorheen klinkt, die kun je overal zien. Die dezelfde feesten vieren, dezelfde rituelen hebben, die allemaal staan voor verbondenheid en liefde voor je naasten. Ze zijn er allemaal voor je, of je ze kent of niet. In de synagoge wordt ook vaak opgeroepen tot verbondenheid en dat we andere mensen van andere culturen en religies niet uitsluiten.

Sarai – Tussen mijn vierde en mijn twaalfde bezocht ik een joodse zondagsschool, waar we leerden over alle verhalen uit het Oude Testament. Ook leerden we Hebreeuws lezen, maar wel alleen de uitspraak van de woorden, nooit de betekenis – wat ik nog steeds best wel raar vind. Want als je religie bedrijft, moet je het ook wel menen, en je hebt de taal toch echt nodig om te snappen wat je zegt. Ik ben wel heel blij dat ik alle gebruiken en verhalen heb geleerd, want die zijn nog altijd handig wanneer ik kunst wil analyseren, of boeken lees. Het blijft toch een heel bijzonder en belangrijk deel van mensen hun leven. Verder denk ik dat het inderdaad een verbinding schept. Zo studeer ik nu in Londen, waar ik af en toe eenzaam ben. Dan nodigt een lokale joodse vriendin me bijvoorbeeld uit voor de Sjabbat, kom ik langs bij haar gezin en vrienden – en die nemen me dan op, gewoon omdat ik ook joods ben. Dan kan ik samen met hen eten en rituelen uitvoeren. Daarbij zie ik soms gezangen uit verschillende joodse stromingen samenkomen, dan voelt het toch of ik weer een beetje thuis ben.

Wat zijn volgens jou de goede en slechte effecten van geloof/religie?

Tal – Het liberale joodse geloof is mooi, als iedereen in de synagoge zit te luisteren naar de preek van de rabbijn. Dat gaat meestal over liefde, en je naasten helpen. Ik denk dat dat een hele mooie manier is om zo'n boodschap te laten overkomen, juist door in zo'n groep te zitten waar iedereen deel is van het zelfde geheel. Dat is een heel mooi en positief effect van het jodendom, en van geloof en religie in het algemeen. Dat kan ook doordraaien, dan wordt de liefde voor de naasten zo extreem als bij de extremistische joden en moslims, zoals we nu zien. Als jood ben ik daar niet trots op; daar gaat het niet meer om die liefde, alleen maar om het exact doen wat er op een lap papier staat in de Thora, en als je dat niet doet, dan ben je slecht bezig, ongeacht de context. Dat vind ik heel erg naar en totaal niet het juiste weerspiegeld. Ik hoop dat religies die extremeit ook kunnen loslaten en meer neigen naar een liberale inslag, want dat vind ik een ontzettend mooi geloof. Ik hoop dat daarmee de slechte kanten van het geloof kunnen wegvallen.

Sarai – Ik denk dat religie slecht is als het betekent dat het mensen tegen elkaar opzet: als het wij tegen zij creëert. Op het moment dat religie betekent dat je andere mensen uitsluit, dat je een verschil tussen jou en de rest schept, als je besluit dat andere mensen minder waard zijn alleen vanwege wat ze geloven of hoe ze eruit zien of omdat ze een ander soort God of handelingen hebben, dan denk ik dat religie slecht is. Vooral als men het dagelijks leven van mensen met een andere religie probeert te bepalen: uitsluiten is slecht. Ook als religie zegt dat wetenschappelijke argumenten niet waar zijn, of tegen abortus ageert, heb ik daar moeite mee. Maar er zijn ook goede aspecten aan religie: het creëert een gemeenschappelijk idee waar mensen in geloven. Dat is heel belangrijk geweest in de evolutie van de mensheid, want het bevordert samenwerking. In het jodendom hebben we Tikkun Olam: het streven naar wereldvrede, en het idee dat iedereen daaraan moet bijdragen. Het idee dat mensen goede daden moeten doen om de wereld te verbeteren, vind je in veel religies, en daar kan ik me zeker in vinden. Iedereen moet zijn steentje bijdragen voor een betere wereld.

Geloof je, of ben je alleen religieus?

In deze themabundel behandelt OverDWARS religie, geloof en verschillende aspecten ervan. Maar is religie eigenlijk wel hetzelfde als een geloofsovertuiging? En als je volgens je religie ergens in gelooft, is dat dan per se een god? Kun je religieus zijn zonder dat je ergens in gelooft?

Als we de Dikke Van Dale mogen geloven, zijn religie en godsdienst synoniemen van elkaar. Maar laten we eens kijken naar waar het woord vandaan komt. Religie stamt af van het Latijnse religio. Maar waar dit woord precies vandaan komt, dat is onduidelijk. Mogelijke herkomsten zijn religare (opnieuw binden), relegere (overdoen), en re-eligere (opnieuw verkiezen). Van alle mogelijke theorieën, wijst weinig erop dat het expliciet om het geloof in een god gaat.

De grootste religies op aarde kennen wel één of meerdere goden. Dan is het logisch dat religie en geloof als synoniemen worden gebruikt. Maar niet alles wat als religie wordt beschouwd, is per se een godsdienst. Zo zijn er bepaalde boeddhistische stromingen zonder goden. Maar geloven deze boeddhisten dan ergens in als ze niet in een god geloven? En zou je levensbeschouwingen en filosofische stromingen zoals het humanisme dan ook een religie kunnen noemen? Kun je de ideologie van een politieke partij als religie bestempelen?

Om een voorbeeld te geven: mijn vader identificeert zichzelf bijvoorbeeld als christen. Hij is actief bij zijn kerkgemeente, gaat elke zondag naar de kerk en leest de Bijbel. Maar volgens hem bestaat er geen god en zijn de Bijbelverhalen nooit echt gebeurd. Wel ziet hij de Bijbel als een inspiratiebron voor leefregels. Zou je hem

dan een religieus persoon kunnen noemen? Conservatieve christenen zouden misschien zeggen van niet, maar is het aan hen om dat voor mijn vader te bepalen?

De scheidslijn tussen religie, geloof en levensbeschouwing is erg dun en ik denk dat die lijn bepalen een persoonlijke keuze is. En dat er daarmee geen universele definitie van religie kan bestaan. Dat komt vooral, denk ik, doordat verschillende religies, of die nou godsdienstig zijn of niet, allemaal een andere oorsprong hebben. Vergelijk bijvoorbeeld hoe het christendom en het hindoeïsme ontstaan zijn. Daardoor is het moeilijk om alle levensovertuigingen in hetzelfde hokje te stoppen.

Wel snap ik dat er bepaalde regels vastgesteld worden over wat wel of geen religie is. Hierbij gaat het vooral om praktische redenen, zoals bouwvergunningen voor religieuze gebouwen. Maar in hoeverre kunnen deze regels rekening houden met iemands persoonlijke gevoel van religie of geloof?

Een exacte definitie voor religie, geloofsovertuiging of levensbeschouwing vinden is lastig. Het is vooral aan mensen zelf om daar eigen betekenis aan te geven. Lieve mensen, noem jezelf religieus als dat je een goed gevoel geeft. Noem jezelf niet religieus als dat je geen goed gevoel geeft. Maar laat andere mensen en hun overtuiging vooral in hun waarde.

Linker Wang houdt gesprek gaande

GroenLinks heeft een eigen religiewerkgroep: De Linker Wang. Begonnen als platform voor linkse christenen binnen het pas ontstane GroenLinks, ontwikkelde het zich tot een bredere beweging. De Linker Wang is nu een gerespecteerd platform dat kritisch en open politiek-religieuze vraagstukken aan de orde stelt, onder meer door de uitgave van het gelijknamige magazine. Wat heeft De Linker Wang GroenLinks en DWARS te bieden?

De Linker Wang wil vooral een plek zijn waar mensen elkaar verhalen vertellen en hun inspiratie delen. Zo kunnen we aan bezieling werken voor een linkse politiek. De Linker Wang wil GroenLinksers en anderen daarnaast ook kritisch-constructief over religie laten nadenken.

Toenmalig DWARS-bestuurslid Lyle Muns werd in oktober 2016 geïnterviewd in magazine De Linker Wang. "Mijn generatie staat meer onbevangen tegenover religie", zei de voorman van de GroenLinks-jongeren. "Religie haalt vaak het nieuws door spanningen en door de politieke Islam. Daarnaast zie ik een revival van religiositeit. Veel jonge mensen zijn op zoek naar zingeving. Ze willen meestal niet terug naar de oude instituten en dogma's, maar staan wel open voor oude en nieuwe bronnen van zingeving en spiritualiteit."

Deze uitspraak van Lyle sluit aan bij waar De Linker Wang voor staat: zingeving, spiritualiteit en moraal staan niet los van de politiek. En wie meent van wel, maakt er een technocratisch verhaal van en is zich vaak niet bewust van impliciete beleidskeuzes onder de vlag van pragmatisme. De afgelopen veertig jaar waren die keuzes vooral neoliberaal van karakter. Dat zingeving, mensbeelden, diepere waarden geen rol spelen in de politiek, is kortom een illusie. Niets in onze wereld is immers waardenvrij.

Prachtig, maar daar hebben we toch geen

religie meer voor nodig? Het is deze vraag die snel klinkt: een begrijpelijke vraag in onze overwegend seculiere samenleving. Wat meespeelt bij deze vragenstellers is dat zij ervaringen hebben opgedaan met mensen die beweren dat alleen of vooral hun eigen godsdienst of levensbeschouwing goed is voor de wereld. Religie kenmerkt zich in de praktijk vaak door exclusief denken. Daar legt De Linker Wang graag de vinger bij, omdat er meerdere wegen naar Rome leiden. Je zou dat een principiële vrijzinnig inzicht kunnen noemen, dat past bij een partij als GroenLinks.

Tegelijk bevatten de wereldgodsdiensten grote schatten aan wijsheid en inzicht op zowel persoonlijk als maatschappelijk terrein. Ze liggen ten grondslag aan beschavingen en vooruitgang. Natuurlijk werd en wordt er in naam van godsdiensten ook misbruik gemaakt van macht. Religie is mensenwerk. Er zijn dan twee reacties mogelijk: of het kind wordt met het spreekwoordelijke badwater weggegooid. Of je kunt een interpretatiestrijd aangaan door te zoeken naar manieren waarop de grote spirituele wijsheidstradities vandaag zeggingskracht kunnen hebben, juist als motor van maatschappelijke verandering.

Dat laatste gebeurt naar ons idee vrij weinig, zeker in Nederland. De tendens is vaak dat alleen seculier atheïsme de maatschappij verder zou helpen. De Linker Wang onderkent de waarde van

>

godsdienskritiek en atheïsme, zeker waar het machtsstructuren bekritiseert en sociaal onrecht aan de kaak stelt. Atheïsme heeft een profetische kant, zoals bijvoorbeeld Karl Marx liet zien.

Maar vandaag ligt er vanuit seculiere hoek een vorm van levensbeschouwelijk exclusivisme op de loer. Religieus-zijn is niet meer de norm maar de afwijking. Maar waarom zouden bijvoorbeeld christenen of moslims vanuit hun inspiratiebronnen geen rol kunnen spelen in processen van maatschappelijke vooruitgang?

De Linker Wang wil graag een bijdrage leveren om met name binnen GroenLinks te laten zien dat ook religies – dus gelovigen die al dan niet georganiseerd zijn in geloofsgemeenschappen – bondgenoten kunnen zijn in de strijd voor een betere wereld.

Denk bijvoorbeeld aan de vredesbeweging

die na de Eerste Wereldoorlog wereldwijd is ontstaan vanuit christelijke kerken en nog steeds actief is. Je ziet het terug in organisaties als PAX voor Vrede en Kerk en Vrede. En kijk naar de anti-armoedebeweging, die heel sterk levensbeschouwelijk is geworteld bij onder meer christenen en humanisten.

In zowel het christendom als de islam is in de twintigste eeuw een vorm van feministische theologie opgekomen. Vrouwen zijn hun spirituele bronnen opnieuw gaan interpreteren. Vaak leidt dat tot veel meer innerlijke kracht, empowerment en overtuigingskracht dan uitsluitend een beroep op rationele argumenten, hoe belangrijk die ook zijn.

Het brengt ons op een volgend punt: moet emancipatie altijd op een zelfde manier verlopen? Of hebben bijvoorbeeld vrouwen en homoseksuelen met een religieuze achtergrond het recht om op hun eigen

Linker DE WANG

manier de strijd aan te gaan? Emancipatie kan volgens verschillende strategieën vorm krijgen. De richting is helder maar het proces hoeft niet altijd volgens de normen of eisen van een seculiere meerderheid te worden doorlopen. Heeft GroenLinks voldoende oog voor deze diversiteit en pluriformiteit? Alleen de dialoog brengt ons hier verder.

“Ga voor de dialoog en heb daarbij oog voor de verschillen,” zei DWARS-voorzitter Lyle Muns in het interview dat we zojuist aanhaalden. En hij vervolgde: ‘Het is goed om juist ook mijn generatie bij dat gesprek te betrekken. Inspiratie is belangrijk voor mensen. En uiteindelijk gaat het erom dat we samen werken aan dezelfde groene, sociale en vrijzinnige idealen.’

De Linker Wang gaat graag in op deze uitnodiging en ziet DWARS als een belangrijke samenwerkingspartner.

Onze wereld is veelkleurig en mensen zijn geïnspireerd vanuit verschillende bronnen en tradities. Het mooie is dat in bijna alle religies en levensbeschouwingen sporen van vernieuwing en bevrijding te vinden zijn. Progressieve krachten zijn veelkleuriger dan je zou denken. Het is zonde als mensen met dezelfde politieke idealen zich verliezen in gekissebis over religie en levensbeschouwing. Het komt er juist op aan om al het spirituele kapitaal aan te boren voor een wereld waarin gerechtigheid, duurzaamheid en vrede ruimte krijgen. Want zonder inspiratie en oog voor diversiteit lukt het niet om te bouwen aan politiek met compassie.

Sint, de katholieke vriend

Lieve Sinterklaas,

Toen ik klein was, werd ik blij van U en al Uw pakjes,
Van pieten en van liedjes en pepernoten in zakjes.

Later surprises maken van karton, en vol met glitter;
En nu ik ben opgegroeid wordt zwarte piet steeds witter.

Maar wat ik al die jaren nauw'lijks doorhad als klein kind:
U bent niet alleen Sinterklaas, U bent een heuse Sint!

Een religieus symbool zowaar: een brave katholiek!
Die baby's redde van het vuur – toch best wel symphatiek.

Als Myra's bisschop wekte U dode kinders tot leven,
En heeft U aan drie zussen een hele bruidsschat gegeven!

Ook voorkwam U scheepsrampen, vermenigvuldigde graan;
Een hele hoop mirakels die vast echt hebben bestaan.

Het lekkers in de schoenen was bedoeld voor alle armen:
Als goed Christen moest U zich over zwakkeren erbarmen.

't Is gek dat we Uw heiligheid in de feestvreugd vergeten
Afgeleid als we zijn door pakpapier en suiker eten.

Toch interessant om soms die basis eens te overdenken
En dan weer lekker door te gaan met elkaar moois te schenken.

Liefs, een groot fan

Pleidooi voor spiritueel onderwijs

In het politieke programma van DWARS staat het volgende voorstel genoteerd: 'Vrijheid van regulier religieus onderwijs wordt afgeschaft.' Deze stelling komt niet simpelweg uit de lucht vallen. Er is tegenwoordig veel discussie omtrent de subsidiëring van religieus onderwijs. Naar mijn mening is het laatste woord nog niet gezegd.

In artikel 23.7 van de Nederlandse Grondwet staat het volgende vastgelegd:

Het bijzonder algemeen vormend lager onderwijs, dat aan de bij de wet te stellen voorwaarden voldoet, wordt naar dezelfde maatstaf als het openbaar onderwijs uit de openbare kas bekostigd (...).

Dit artikel legt vast dat bijzonder onderwijs, waaronder 'religieus onderwijs' valt, bekostigd wordt uit de openbare staatskas. De implicaties van dit bij wet geregeld beleid zijn groter dan men denkt. Het bestaan van religieus onderwijs wordt hierdoor namelijk wettelijk gerechtvaardigd. Er zijn echter voldoende bezwaren tegen naar voren te brengen. Eén daarvan is dat religieus onderwijs religieuze (en culturele) segregatie bevordert.

Selectief wereldbeeld

Religieus onderwijs is een vorm van onderwijs waarbij een bepaalde religie als uitgangspunt wordt genomen voor datgene wat onderwezen wordt. Dit houdt in dat bepaalde onderwerpen mogelijk als ongepast beschouwd worden, namelijk die onderwerpen die niet stroken met de opvattingen binnen de onderwezen godsdienst. Deze onderwerpen zullen dan ook niet (of in een aangepaste vorm) onderwezen worden. Andere thema's die wel passen binnen het religieuze wereldbeeld worden juist verplicht onderwezen.

Dat is het eerste probleem. Bepaalde

educatieve onderwerpen komen niet aan bod, hetgeen een beperkt – ofwel selectief – wereldbeeld teweegbrengt bij een groot deel van de leerlingen. Terwijl een individueel wereldbeeld bedoeld is om 'open' te staan voor opvattingen die, hoewel soms in strijd met eigen opvattingen, nieuwe inzichten kunnen bieden in het leven en de wereld om ons heen. Daardoor zien wij onze eigen gebreken in. Dat is de kern van het onderwijs: tot nieuw inzicht komen.

Religieuze vrijheid

Religieuze vrijheid impliceert diversiteit van religieuze opvattingen. Wanneer men een school opzet die als een bakermat voor een specifieke religie bedoeld is, kan deze religieuze vrijheid in het geding komen. Niet alleen omdat de leerling minder zeggenschap heeft over zijn of haar religieuze opvattingen, maar ook vanwege het feit dat een dergelijke school per definitie minder divers is. Althans, de nadruk wordt vaak gelegd op één religie: niet twee, of meerdere.

Diversiteit betekent een mengelmoes van culturen en religies zonder enige nadruk op het dogmatische karakter van een specifieke cultuur of godsdienst. Dat betekent dat, hoewel er veel individuen zijn met een welbepaalde religieuze, ofwel culturele, voorkeur, er geen culturele of religieuze gebruiken gedoceed moeten worden als zijnde het enige juiste. Het accent behoort namelijk liggen op wat >

wij allen gemeenschappelijk hebben: ons mens-zijn.

Geen van bovenstaande opvattingen beogen een strikte afwijzing van religie. Alleen een kritiek op wat men 'religieus onderwijs' noemt. Niet omdat er iets mis aan het christendom of islam zelf, of de personen die deze godsdiensten aanhangen. Alleen de eentonigheid van religieus onderwijs vormt een obstakel voor diversiteit. En een gebrek aan diversiteit binnen onderwijsinstellingen is ongewenst. Onderwijs behoeft culturele en religieuze pluraliteit.

Leren van verschillen

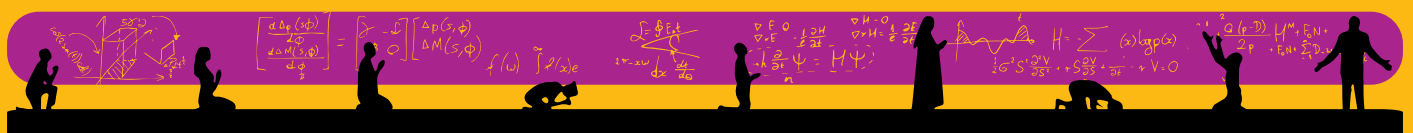
Godsdiensten kunnen mooi zijn en bevorderlijk voor zingeving. Dat lijkt mij vanzelfsprekend. Zodoende wordt het gebrek van niet-religieus onderwijs ook zeer duidelijk. Daar ligt de nadruk vaak niet op zin of betekenis, of jouw plaats in de wereld, maar op prestatie en toekomst. Men is een schakel binnen een geheel van vele schakels. Religie en vooral spiritualiteit zouden veel aan dit beperkte wereldbeeld kunnen veranderen. Ieder mens streeft immers naar betekenis: de waarde die ieder van ons aan het leven toekent.

Dat religie, of andere levensbeschouwingen, veel voordeel kan bieden in het leven van een individu is evident. Wat men religie echter kwalijk moet nemen, is dat aanhangers eerder geneigd zijn om zich binnen de kaders van hun eigen (religieuze) gemeenschap

of gedachtengoed te verblijven. Hierdoor komen ze nauwelijks in aanraking met religieuze verschillen. Dergelijke religieuze verzuiling doet de diversiteit geen goed. Diversiteit is echter een grote verworvenheid van onze samenleving, omdat het doet inzien waar individuele wereldbeelden beter kunnen.

Bovendien is diversiteit bevorderlijk voor de relatie met de ander. Men ziet namelijk sneller in dat de inzichten van de ander even waardevol kunnen zijn als de eigen opvattingen. Wanneer men de buitenwereld betreedt met een beperkt, religieus wereldbeeld, komt dat de relatie met de ander niet ten goede, eenvoudigweg omdat de ander dan 'anders' is. Daardoor bezit de ander onvermijdelijk een gebrek. Alleen als wij dat dat gebrek kunnen aanvaarden, is het geen gebrek meer. Zo worden morele relaties in stand gehouden.

Individuele zelfontplooiing en diversiteit van cultuur en religie zouden twee belangrijke pijlers moeten zijn binnen het hedendaags onderwijs. Deze twee aspecten komen ieder ten goede. Mede daardoor is het ook bevorderlijk voor de gehele samenleving. Dat religieus onderwijs niet actief gestimuleerd moet worden door middel van overheidssubsidies is duidelijk. In plaats hiervan zou ik een alternatief naar voren willen schuiven: spiritueel onderwijs. Educatie die niet gericht is op de orthodoxie van het 'Woord', maar op de geestelijke, morele relatie met de ander en de wereld om ons heen.

Wat moet ik toch met religie?

Religieuze mensen willen serieus genomen worden. Dat snap ik. Religie kan voor iemand erg belangrijk zijn. Bovendien, wie wil nou niet dat men hem serieus neemt? Toch worstel ik hiermee. Daar heb ik drie belangrijke redenen voor.

Voor ik die drie redenen noem, wil ik even een disclaimer geven. Wat ik hier beschrijf slaat vooral op de christelijke religie zoals wij die in Nederland kennen. Dat heeft de simpele reden omdat dat religie voor mij is. Ik kom in het dagelijks leven weinig anders tegen. Desondanks verwacht ik dat mijn punt deels ook betrekking heeft op de overige grote religies in Nederland, omdat die nu eenmaal eenzelfde oorsprong kennen. Nu, waarom worstel ik met het serieus nemen van religie?

1. De Bijbel is geen moreel kompas

Hier kan ik lang en kort over zijn, het komt op het volgende neer. Een boek dat beschrijft dat slavernij er gewoon bij hoort; hoe je je dochter als slavin verkoopt; hoe je verkrachting kunt afkopen; wanneer genocide noodzakelijk is; in welke gevallen het oké is om handen af te hakken; dat homoseksualiteit strafbaar is; dat kinderhoofden verpletteren soms gewoon moet; dat de vrouw ondergeschikt is aan de man; dat gehuwde niet-maagden en ongehoorzame zonen gestenigd moeten worden; is gediskwalificeerd als morele inspiratiebron.

Je kunt dan zeggen van "Je moet de Bijbel in de tijdsgeest zien" of "Het zijn metaforen, je moet het niet zo letterlijk nemen". Wat je dan eigenlijk aan het doen bent, is alles waar je het niet mee eens bent doorstrepen. En alles dat volgens jou wel in deze tijdgeest past, keur je goed. Of als je het als metaforen ziet, dan interpreteer je

het naar eigen wens om de Bijbel naar jouw hand te vormen.

Kortom, je legt je eigen morele sjabloon op de Bijbel. Waar heb je dat boek dan nog voor nodig? Je bent feitelijk de Bijbel zelf aan het schrijven.

Het gevaar hierbij is dat die verschrikkelijke dingen hiermee niet uit het boek verdwijnen, het staat er nog steeds. Het gevolg is dat gelovigen als onderdeel van de massa de acceptatie van dat boek en daarmee ook van die extremere gedachten een stevige positie geven.

Neem nou de paus. Een man die puur op basis van religie grote hoeveelheden geld en macht heeft, dat is een best extreme uiting van het katholicisme. En gematigde katholieken zijn het lang niet altijd met hem eens. Toch heeft hij recht van spreken. Er zijn immers 1,2 miljard katholieken. Gematigde gelovigen, die in de Bijbel een reflectie van hun eigen moraal zien, bekrachtigen de positie van de extremere uitingen.

2. God bestaat niet

De Bijbel wordt steeds minder waar. De aarde is vier en een half miljard jaar oud; de schepping (en zeker in die volgorde en snelheid) is geen juiste weergave van de geschiedenis; in de tijd van Abraham waren kamelen nog niet gedomesticeerd; heksen bestaan niet; en de lucht is geen plafond met lichtjes. Foutje moet kunnen natuurlijk. Het boek is per slot van rekening

geschreven in het bronzen tijdperk. Het was een simpelere tijd. De aarde was nog plat, de zon draaide om ons heen en god bestond.

Ook dat laatste is nu niet meer zo. God bestaat niet meer. De bijbel spreekt continu van een god, terwijl er nooit ook maar enig bewijs over tafel is gekomen voor dit statement. Je zou verwachten dat zo iets bijzonder en groots, iets dat onnipresent is en alles om ons heen aanstuurt toch érgens merkbaar moet zijn? "Uitzonderlijke beweringen vereisen uitzonderlijk bewijs", om met de astrofysicus Carl Sagan te spreken. Zulk bewijs is er niet, en er is zelfs geen niet-uitzonderlijk bewijs. Er is geen enkele reden om aan te nemen dat er een god is.

"Maar kun je dan bewijzen dat er geen god is?" Deze vraag houdt ook agnosten veel bezig. Het antwoord is: nee, dat kan niet, en dat is ook niet nodig. Het is omkering van de bewijslast. Zo kan ik net zo goed vragen "Kun je bewijzen dat er geen tijgers zijn met horizontale in plaats van verticale strepen?" of "Kun je bewijzen dat de kerstman niet bestaat?" Net zo zeker als dat ik weet dat de kerstman niet bestaat, weet ik dat god niet bestaat.

Waarom houden gelovigen hier dan zo aan vast? De meesten bestempelen de pratende slang, de ark van Noach, de kamelen van Abraham en de hemel als kerstlichtjesplafond als 'onwaar' of 'mooi verhaal'. Kan het concept van god dan niet ook worden gezien als 'metafoor' of 'onderdeel van een goed doch fictief

verhaal'? Alles wijst erop dat de Bijbel een menselijk boek is: de mens schiep god naar zijn evenbeeld.

3. Als god toch zou bestaan, dan hoeft hij niet bij mij aan te kloppen

Deze alinea schrijf ik voor het geval je mijn vorige alinea afwijst. Ik heb het over het hypothetische geval dat er een god is. Geeft die dan reden om religieus te zijn?

Mijn antwoord daarop is helder: absoluut niet. Wreedheden als onrechtvaardigheid, droogte, honger, oorlog, armoede, overstromingen, aardbevingen en wat al niet meer zijn alom aanwezig. Het kan iedereen overkomen: jong en oud, religieus of niet-religieus. Het heeft wat dat betreft enkel voor- of nadeel om religieus te zijn. God heeft daar geen boodschap aan. Ondertussen bidden Jan en alleman zich suf, terwijl ook dat niet werkt.

Met wat voor god heb je dan te maken? Eentje die rampen van elke denkbare ernst toelaat, niet luistert en als toppunt onschuldige kinderen voor hun geboorte al de meest verschrikkelijke ziektes geeft. Een god die ons dat aandoet, en vervolgens ook nog eist dat ik hem liefheb, op mijn knieën ga en hem dank, is een psychopaat. Daar loop ik niet achteraan

Immoreel, onwaar en verwerpelijk

Ik heb erge moeite om religie serieus te nemen. De ideeën die erbij horen zijn immoreel, onwaar, verwerpelijk of een combinatie daarvan. We leven in een wereld van mensen. En in een wereld van mensen mag god nooit een argument zijn. Dat terwijl velen hier toch mee aan

de haal gaan. Kijk bijvoorbeeld naar het CDA, de CU, de SGP, religieus onderwijs, of kerkelijke televisieprogramma's op de publieke omroep.

Mijn vraag blijft dus staan: wat moet ik toch met religie? Moet ik er respect voor hebben, al kan ik het niet serieus nemen? Ik denk dat we het zo veel mogelijk bij het individu moeten laten. Iedereen is baas over eigen hoofd. Andermans hoofd laat je met rust. Ik zou het daarom fantastisch vinden als we geen politieke partijen meer zouden hebben met een religieus kenmerk. De publieke omroep zou daarin ook best mee kunnen. Verder mogen kerken en scholen ook wel seculariseren. Dat zij niet meer spreken van god en de Bijbel, niet meer aan evangelisatie doen, en zich meer richten op zingeving en een positieve rol in de maatschappij.

Kortom: laat de openbaarheid openbaar. Wat je in je eigen hoofd doet, mag je nog altijd zelf weten. Je hoeft het daarom ook niet met mij eens te zijn, hopelijk is het wel duidelijk waarom ik religie niet serieus neem.

De dag van de stilte

Op 30 oktober bezocht ik de Remonstrantse kerk in Hengelo, vlakbij mijn huis. Ik ben al een tijdje op zoek naar een rustmoment in mijn week. Te vaak ben ik maar aan het doorhollen en vergeet ik een moment te nemen om stil te staan. Een plek om dat dus zo nu en dan te doen is volgens mij de kerk. Elke zondagmorgen even een contemplatief momentje: ik snap wel waarom mensen die behoefte hebben.

Het was zondagmorgen en de zon was al ruimschoots op. Heel fijn dat de Remonstranten niet vroeg beginnen. Als je de zaterdagavond van tevoren nog een paar biertjes in de stad hebt gedaan, maakt dat toch heel wat uit.

Om half elf begon de dienst in het kleine kerkje dat de Twentse gemeente had gebouwd: sober, in typische jaren vijftigstijl. Het gebouw bevatte een zaal ter grootte van een kleine gymzaal, met daarbij een koffie- en theehoek, een keukentje en een kamer waar de predikant zich even kon voorbereiden voor de preek.

Ik kwam binnen en werd aan de deur enthousiast verwelkomd door een mevrouw. "Van harte welkom," zei ze, "Ik zie een nieuw gezicht, ben je bekend met de kerk of wil je graag wat meer weten?". "Nee," antwoordde ik, "Het is voor het eerst dat ik jullie bezoek". "Kom maar met me mee, hier heb ik wat informatiefolders en voorin de liedbundel vind je de liturgie." Ze drukte me een boek in de handen. Geen Bijbel. Bij deze dienst werd geen Bijbel gebruikt. Ze leidde me naar de grote zaal, waar de preek werd gehouden.

De liturgie is een soort programmaboekje voor de kerkdienst. Stap voor stap staat daarin beschreven wanneer wat gebeurt. Als vaste kerkganger weet je dat uit je hoofd, maar als je niet zo vaak gaat is het fijn om een geheugensteuntje te hebben. Ook staat in de liturgie het gebed: het Onze Vader.

In de zaal zaten voornamelijk oudere mensen. Zij zaten op losse stoelen, dus niet die harde kerkbanken die ik gewend ben van andere kerken. Ook het zaaltje was vrij sober – een pastelkleurig tapijt op de vloer, rechts achterin een orgel en voorin een podium met daar een aantal religieuze voorwerpen en een mooie bos bloemen.

Een mevrouw van de gemeente kwam naar voren en begon met de inleiding. Vandaag was het een bijzondere dag. De predikant van vandaag was een vrouw van de Remonstrantse gemeente uit Zwolle. Zij zou de dienst gaan leiden.

De predikant kwam naar voren met een prachtig gewaad aan. Ze droeg een soort mantel, met een grijze stola er overheen gedrapeerd. Ze zag er heel modern, bijna als iemand uit een sciencefictionfilm uit. Ze begon met een gebed. Daarna zongen we een aantal liederen en vertelde de predikant verhalen. Voorin de zaal stond een bord met alle liederen die gezongen zouden worden. Zo kon je ze opzoeken in je liedbundel en zodoende weten wat de tekst was.

Deze preek stond in het teken van even stilstaan, een pas op de plaats maken, of om je heen kijken. Dat er meer is dan wat je normaal gesproken doet. Dat je geniet van de natuur, de mensen om je heen, van de momenten die je hebt. Niet de momenten die je toe zouden komen.

Tot slot eindigden we met het klassieke gebed: het Onze Vader.

*Onze Vader in de hemel,
laat uw naam geheiligd worden,
laat uw koninkrijk komen
en uw wil gedaan worden,
op aarde zoals in de hemel.
Geef ons vandaag het brood
dat wij nodig hebben.
Vergeef ons onze schulden,
zoals ook wij hebben vergeven
wie ons iets schuldig was.
En breng ons niet in beproeving,
maar red ons uit de greep van het kwaad.*

Na de dienst drinkt iedereen nog even een kopje koffie of thee, om te bespreken wat er allemaal opkomt tijdens de dienst. Soms kunnen dingen je echt raken.

Ik vond het een bijzondere ervaring om naar de kerk te gaan. Ik heb gekozen voor de Remonstranten, omdat zij bekend staan als één van de meest vrijzinnige kerkgenootschappen in Nederland. Zij waren bijvoorbeeld eerder met het homohuwelijk dan onze Nederlandse staat. Sinds 1986 is het namelijk mogelijk om als homoseksueel stel je huwelijk te laten voltrekken in de Remonstrantse kerk.

De volgende keer ga ik naar de oudkatholieken. Eens kijken hoe dat is.

Colofon

December 2016
OverDWARS Thema-uitgave Winter 2016: Religie

Uitgave
OverDWARS

Tekst
De OverDWARS-redactie: Sjors van Broekhuizen, Lynn van Calmthout,
Simon van Eeden, Fatih Hijnen, Hessel Hoekstra, Meia Oei

Opmaak, Illustraties & Cartografie
Lynn van Calmthout

Cartoon
Arf

OverDWARS is het onafhankelijke ledenblad van DWARS, GroenLinkse Jongeren. Naast artikelen op haar website brengt OverDWARS 4 maal per jaar een thema-uitgave uit.